

Streszczenie

Ocena postaw wobec szczepień przeciwko grypie i wiedzy o zapobieganiu zachorowaniu na grypę wśród personelu medycznego UCK WUM w Warszawie

Wirusy grypy są jedną z najczęstszych przyczyn infekcji górnych i dolnych dróg oddechowych. Szacuje się, że globalnie na grypę choruje miliard osób rocznie, w tym 3 do 5 milionów przypadków to zachorowania ciężkie. Według badań Global Pandemic Mortality Project II – w latach 2002–2011 roczna liczba zgonów na świecie z powodu grypy sezonowej, wynosząca średnio 389 000, wahała się między 294 000 a 518 000 przypadków. Według danych Państwowego Zakładu Higieny w sezonie 2021/2022 w Polsce zgłoszono 3 888 294 podejrzenia lub rozpoznania grypy. Wśród pracowników ochrony zdrowia ryzyko zachorowania na grypę jest dwukrotnie wyższe niż w populacji ogólnej.

Zapobieganie szerzeniu się wirusów grypy pozostaje jednym z kluczowych wyzwań polityki zdrowotnej na całym świecie. Spośród dostępnych metod profilaktyki najskuteczniejszą formą ochrony przed zachorowaniem i jego powikłaniami są coroczne szczepienia. Szczególnie rekomenduje się je osobom z grup zwiększonego ryzyka ciężkiego przebiegu grypy oraz ich bliskim i opiekunom, aby dodatkowo ograniczyć możliwość transmisji wirusa.

Światowa Organizacja Zdrowia zaleca szczepienia przeciwko grypie sezonowej w każdej grupie wiekowej, ze szczególnym uwzględnieniem: kobiet w ciąży, dzieci w wieku 6–23 miesięcy, osób starszych, przewlekle chorych oraz pracowników ochrony zdrowia.

W Polsce poziom wyszczepienia przeciwko grypie pozostaje niski zarówno w populacji ogólnej, jak i wśród pracowników ochrony zdrowia.

Celem mojej rozprawy doktorskiej, opartej na trzech publikacjach, była ocena poziomu wiedzy i przekonań dotyczących profilaktyki zachorowań na grypę oraz analiza postaw wobec szczepień przeciwko grypie wśród pracowników ochrony zdrowia.

Dwie publikacje są oparte na przekrojowym badaniu ankietowym, które przeprowadziłam wśród pracowników Uniwersyteckiego Centrum Klinicznego Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego (UCK WUM) w okresie od sierpnia do października 2020 r. Badanie dotyczące wiedzy i przekonań na temat zapobiegania zachorowaniu na grypę przeprowadzono metodą PAPI (ang. *paper and pencil interview*) w trzech szpitalach akademickich, wśród 950 pracowników medycznych i administracyjnych (z których 85% stanowiły kobiety, 45% – osoby <40. roku życia, 33% – lekarze, 48% – pielęgniarki, 56% – pracownicy zatrudnieni w szpitalu dziecięcym). W okresie, w którym

przeprowadzono badanie, wraz z dr Moniką Wanke-Rytt założyłyśmy w Dziecięcym Szpitalu Klinicznym UCK WUM tzw. mobilny punkt szczepień (jego działanie polegało na szczepieniu pracowników w oddziałach, w których byli zatrudnieni, lub szczepieniu w punkcie szczepień bez konieczności uprzedniego umawiania terminu wizyty) oraz przeprowadziłyśmy akcję promującą szczepienia wśród personelu szpitala. Trzecia publikacja, będąca przeglądem opisowym, koncentruje się na analizie barier oraz możliwych działań organizacyjnych z uwzględnieniem roli środowisk zawodowych.

W pierwszym artykule, opublikowanym w czasopiśmie „Vaccines”, podsumowałam stan wiedzy o metodach zapobiegania zakażeniom wywołanym przez wirusy grypy wśród pracowników szpitali klinicznych. Respondenci najczęściej uznawali mycie rąk (52,8%) i unikanie kontaktu z chorymi (49,3%) za najskuteczniejsze środki zapobiegające. Około trzy na dziesięć osób uważało noszenie maski ochronnej (30,1%) i szczepienie się przeciwko grypie (29,9%) za skuteczne w zapobieganiu infekcji grypowej. Szczepienie przeciwko grypie jako skuteczne w zapobieganiu zakażeniom wywołanym przez wirusy grypy było częściej wybierane przez osoby, które pracowały w szpitalu pediatrycznym. Pielęgniarki dwukrotnie rzadziej niż lekarze deklarowały, że szczepienie przeciwko grypie zapobiega infekcji (42,4% pielęgniarek vs 84% lekarzy). Jednocześnie 20,4% pielęgniarek uważało, że spożywanie czosnku skutecznie zapobiega zakażeniu grypą, a 28,1% deklarowało, że codzienne przyjmowanie witaminy C jest pomocne w zapobieganiu chorobie. Badanie ujawniło istotne luki edukacyjne w zakresie wiedzy na temat roli i skuteczności szczepień w zapobieganiu zakażeniom wirusami grypy wśród personelu medycznego. Ponadto wykazano utrzymywanie się w tej grupie – szczególnie wśród pracowników szpitali klinicznych – przekonań opartych na mitach medycznych dotyczących ochrony przed zakażeniem wirusami grypy.

W drugim artykule, opublikowanym w czasopiśmie „PLOS One”, analizie poddałam postawy personelu szpitali klinicznych wobec szczepienia przeciwko grypie. Spośród wszystkich pracowników objętych badaniem 25% zadeklarowało, że jest zaszczepionych, a 54% planowało zaszczepić się w następnym sezonie. Znamienne częściej byli to mężczyźni, osoby w wieku <40 lat, lekarze i osoby pracujące w szpitalu dziecięcym. Podobnie osoby z wymienionych grup miały bardziej pozytywne nastawienie do interwencji promujących szczepienia, tj. szczepienie obowiązkowe dla personelu medycznego, szczepienie w miejscu i w godzinach pracy, szczepienie nieodpłatne, udział w szkoleniu dotyczącym szczepień czy dostęp do pełnej informacji o szczepieniu. Do czynników najsilniej przekonujących do szczepienia przeciwko grypie należały: szczepienie nieodpłatne (argument przekonujący dla 52,6% ankietowanych), dostęp do pełnej informacji na temat szczepienia (44,9%

ankietowanych) oraz szczepienie w godzinach (42,9% ankietowanych) i w miejscu pracy (38,8% ankietowanych). Obowiązek szczepienia przeciwko grypie nałożony na pracowników ochrony zdrowia byłby przekonujący dla 24,9% ankietowanych, ale jednocześnie zniechęciłby 22,8% badanych osób. Dodatkowo dla wszystkich osób objętych badaniem wykazano, że szczepienie przeciwko grypie nieodpłatnie i w miejscu pracy istotnie zwiększyłoby ich gotowość do zaszczepienia się, co w szczególności dotyczyło podgrupy pielęgniarek.

Trzecia publikacja poszerza analizę o aspekt organizacyjny i edukacyjny, koncentrując się na możliwościach systemowego zwiększania wyszczepialności przeciw grypie wśród pracowników ochrony zdrowia. Jej celem było również dotarcie do szerszego grona polskojęzycznych odbiorców i popularyzacja wiedzy na temat skutecznych strategii zwiększania akceptacji szczepień. Artykuł omawia szerszy kontekst prawno-organizacyjny szczepień przeciwko grypie i wskazuje na potrzebę sformułowania rozwiązań systemowych wspierających decyzje pracowników medycznych o szczepieniu, z uwzględnieniem roli lekarzy medycyny pracy oraz Polskiego Towarzystwa Medycyny Pracy jako podmiotów zaangażowanych w działania promujące szczepienie się personelu medycznego przeciwko grypie.

Podsumowując, w pierwszym artykule zidentyfikowałam istotne luki w wiedzy personelu medycznego dotyczące skutecznej profilaktyki zakażeń wywołanych przez wirusy grypy, a w szczególności szczepień przeciwko grypie, podczas gdy w drugim wskazałam na czynniki, które mogą pozytywnie wpłynąć na gotowość pracowników szpitali do zaszczepienia się przeciwko grypie. Szczepienie nieodpłatne, w miejscu i w godzinach pracy oraz dostęp do wiedzy dotyczącej szczepień mogą istotnie poprawić wyszczepialność personelu medycznego przeciwko grypie. W trzecim artykule podjęłam próbę upowszechnienia wiedzy na temat skutecznych strategii zwiększania wyszczepialności oraz omówiłam możliwe kierunki działań wspierających wzrost wyszczepialności, z uwzględnieniem perspektywy organizacyjnej i roli środowisk zawodowych.

